

Verhaal van de dag
18 september 2014

Porno: vrijwel iedereen kijkt het, maar bijna niemand wil weten waar het vandaan komt. Participerend onderzoeker Chauntelle Tibbals en pornoveteraan Nina Hartley doen een boekje open. Hun boodschap: ja, de sector zit niet zonder problemen. Maar pornoactrices zijn geen moderne slaven.

Voor veel vrouwen is porno een gewone baan

Correspondent Surveillance & Technologie

[Dimitri TOKMETZIS](#)

Illustratie: Wide Vercnocke (voor De Correspondent)

Op het eerste gezicht heeft ex-pornoster Asia Carrera (1973) geen benijdenswaardig leven. Op zestienjarige leeftijd loopt ze weg van huis. Na een paar dakloze maanden komt ze in een pleeggezin terecht. Ondanks alle ellende haalt ze erg goede cijfers op school en krijgt ze een beurs om naar de universiteit te gaan.

Maar ze is doodsbang dat ze weer zonder geld op straat komt te staan. In 1993 vertrekt ze naar Los Angeles, trouwt een pornoregisseur en speelt in honderden seksfilms. Ze schiet haar laatste film, *Bondage Babes*, in 2005. Daarna verhuist ze naar het christelijk conservatieve Utah, in de hoop dat niemand haar daar zal herkennen. Ze krijgt twee kinderen, maar voordat de jongste geboren wordt, verliest ze haar man in een auto-ongeluk. Ze komt in financiële problemen en raakt aan de drank.

Toch is haar leven een succesverhaal.

Eenmaal in de porno-industrie werkt Carrera zich namelijk pijlsnel naar de top. En ze staat niet alleen vóór de camera, ze regisseert, schrijft films en doet ook veel techniek achter de schermen. Ze wint als eerste niet-blanke vrouw een AVN-award voor beste performance. Carrera beheert als een van de eerste actrices een eigen site, waarmee ze extra inkomsten genereert en met haar fans communiceert.

Na de dood van haar man, schieten oud-fans haar te hulp en zamelen zoveel geld in dat Carrera als huismoeder kan zorgen voor haar twee kinderen. Ze heeft zich, naar eigen zeggen, altijd thuis gevoeld in de porno-industrie en controle gehad over haar eigen leven. Carrera is er stellig over: porno heeft haar veel goeds gebracht.

Actrices uit de industrie halen

Het levensverhaal van Carrera strookt niet met het beeld dat critici van porno schetsen: de industrie zou beschadigde vrouwen aantrekken, misbruiken en net zo makkelijk weer uitspugen. De werkomstandigheden zouden slecht zijn. Vrouwen zouden gedwongen worden seksuele handelingen te verrichten die ze eigenlijk niet willen doen, al dan niet verleid met drugs en alcohol. Sommige criticasters zijn heel stellig: porno is niets minder dan moderne slavernij.

Wie dit beeld bevestigd wil zien, vindt genoeg voorbeelden. Neem het verhaal van de Amerikaanse ex-pornoactrice Shelly Lubben (1968). Op achttienjarige leeftijd wordt ze het huis uitgezet en komt ze in de prostitutie terecht. Begin jaren negentig begint ze in pornofilms te spelen onder de artiestennaam Roxy. Ze loopt enkele seksueel overdraagbare aandoeningen op; volgens haar de oorzaak van haar latere baarmoederhalskanker. Ze zoekt een uitweg in drank en drugs. Uiteindelijk vindt ze in God de nooduitgang naar een normaal bestaan. Sinds 2012 is ze voorzitter van de Pink Cross Foundation, een stichting die pornoactrices uit de industrie probeert te halen.

Voor veel vrouwen is porno een prima baan

‘Sommige vrouwen zitten in een slechte situatie en voor hen is porno een noodzakelijk kwaad om geld te verdienen. Voor anderen, zoals ik, is porno juist seksueel bevrijdend’

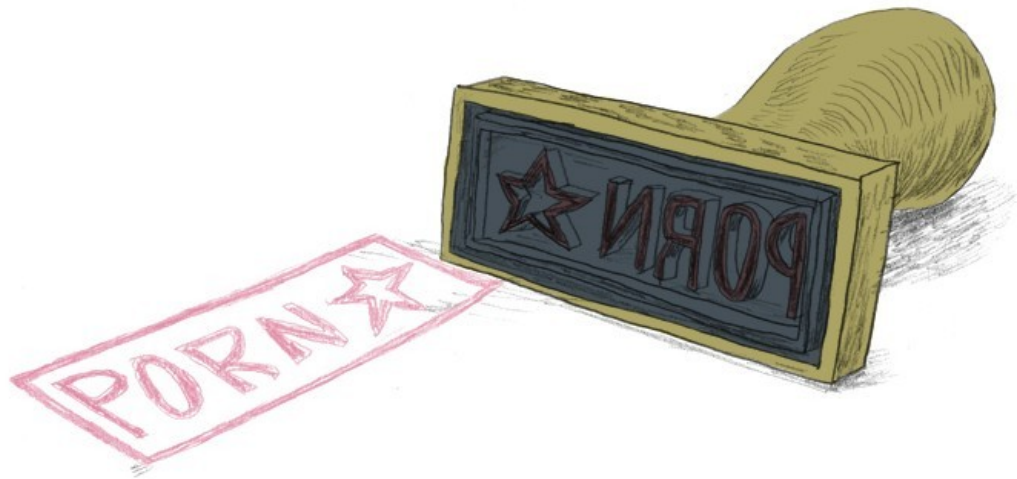
Zijn de ervaringen van Shelley Lubben exemplarisch? Om een antwoord te vinden, zoek ik contact met twee vrouwen die de pornowereld door en door kennen: Nina Hartley en Chauntelle Tibbals. Nina Hartley is een levende pornolegende. Ze werkt al dertig jaar vóór en achter de camera en heeft haar eigen bedrijf. Chauntelle Tibbals is sociologe en noemt zichzelf *embedded researcher*. Ze doet onderzoek op filmsets en werkt mee in pornobedrijven en gezondheidsklinieken. Zij schetsen een werkelijkheid die veel genuanceerder is.

Nina Hartley zal niet ontkennen dat het werk in de porno-industrie voor sommige vrouwen een bijzonder nare ervaring is. ‘Sommige vrouwen zitten in een slechte situatie en voor hen is porno een noodzakelijk kwaad om geld te verdienen. Voor anderen, zoals ik, is porno juist seksueel bevrijdend.’

Wat critici volgens haar niet willen aanvaarden, is dat het voor veel vrouwen een prima baan is. ‘Actrices verdienen goed. Het is een zeer flexibele baan, goed te combineren met kinderen. Voor vrouwen met beperkte vaardigheden kan sekswerk een prima carrière zijn.’

Daarnaast maken mensen zich onnodig zorgen over de rauwheid van porno, aldus Hartley. Er is een groot verschil tussen wat porno toont en hoe het op de filmset gaat. ‘Veel mensen denken dat porno echt is. Dat is niet zo. De actie is misschien echt. Er gaat een penis in een vagina. Maar de rest is kunstmatig. Verzonnen. Porno is een betaalde *performance* van een fantasiescenario. De seks is een prestatie van *professionals*. Doe die harde porno thuis niet na. In het beste geval leidt het tot pijnlijke en beschamende taferelen. In het slechtste geval raken er mensen gewond.’

Hartley vindt veel porno niet om aan te zien. Te hard, of te gemeen. ‘Maar zolang ik weet dat de acteurs meerderjarig zijn, dat ze toestemming hebben gegeven, netjes betaald zijn en zijn getest op ziekten, vind ik het oké.’

Illustratie: Wide Vercnocke

Van dwang is meestal geen sprake

Een ander misverstand is dat vrouwen tot seks gedwongen worden. ‘Als een acteur de set opstapt, weet hij of zij al met wie hij of zij wat gaat doen en hoeveel dat oplevert,’ zegt sociologe Chauntelle Tibbals. Het kan gebeuren dat van de afspraken wordt afgeweken, maar dat heeft doorgaans niet met dwang te maken.

Tibbals vertelt over een scène die ze bijwoonde. ‘De twee acteurs zouden een *boy-girl*-scène doen. Pijpen was niet afgesproken. De man kreeg het echter niet voor elkaar en toen hebben ze in overleg het script aangepast. Er zijn wel klootzakken die proberen een acteur meer te laten doen dan afgesproken is. Maar de porno-industrie is een kleine gemeenschap. Als je elkaar belazert, kom je niet ver.’

Porno is niet voor zwakke vrouwen

Daarnaast bestaat het beeld dat er iets grondig mis is met de vrouwen die in de porno-industrie werken. Ze zouden misbruikt zijn in hun jeugd, met een verslaving kampen of een psychisch gebrek hebben. Niemand kan zulk werk toch met volle verstand doen?

Opvallend is dat er veel onderzoek is gedaan naar hoe ‘gewone’ mensen over pornoactrices denken. En dat is niet al te best. Op de sociale ladder staan de actrices net één treetje hoger dan prostituees. Maar gek genoeg is er nauwelijks onderzoek gedaan naar de achtergrond en opvattingen van de vrouwen zelf.

Waar het idee van pornoactrices als mensen met gebreken vandaan komt is niet duidelijk, maar het lijkt niet te kloppen. Kelly Holland, de baas van magazine en productiehuis *Penthouse*, heeft in haar dertigjarige carrière eigenlijk maar één gemene deler kunnen ontdekken: veel actrices zijn volgens haar van conservatieve en katholieke huize.

Pas vorig jaar verscheen voor het eerst een enigszins omvangrijke studie waarin de actrices zélf eens zijn ondervraagd. 177 pornoactrices in Californië zijn geïnterviewd over hun achtergrond, leven en gedrag. Zij werden vergeleken met een controlegroep van niet-acteurs.

Dat leverde een aantal interessante inzichten op. Eerst de open deur. Pornoactrices hadden vaker seks met verschillende partners (ook buiten het werk) en maakten zich vaker zorgen over seksueel

overdraagbare aandoeningen. Maar ze hadden ook een positiever zelfbeeld, een groter sociaal netwerk en een bevredigender seksleven. Ze hadden niet vaker psychische aandoeningen dan niet-acteurs. Ze gebruikten iets vaker drugs. De opvatting dat pornoactrices gevallen vrouwen zijn, gaat dus niet op.

Neem een boek mee naar de set

Dat acteurs geen willoze slachtoffers zijn, bleek vorig jaar nog eens. Voor het eerst gebeurde er iets wat iedereen in de porno-industrie niet voor mogelijk had gehouden. Er werd zoiets als een vakbond opgericht: de Adult Performer Advocacy Committee USA (APAC-USA).

Volgens Tibbals is dit uniek. De pornosector kent een groot verloop van mensen. De meeste acteurs en actrices werken maar een paar jaar. Daarnaast zijn ze vrijwel allemaal zelfstandigen en geen werknemers.

Onder leiding van actrice Chanel Preston heeft een aantal vooraanstaande acteurs zich verenigd om voorlichting te geven aan nieuwkomers en betere werkomstandigheden af te dwingen. APAC-USA maakte bijvoorbeeld een voorlichtingsfilmpje dat zeer de moeite waard is om te kijken.

Het filmpje geeft een dubbelzinnige boodschap af. Enerzijds toont het aan dat acteurs geen onwillige pionnen zijn in de industrie: ze hebben rechten, een stem, kunnen eisen stellen en zijn overduidelijk gewoon ondernemers.

Anderzijds blijkt wel dat het werken in de porno-industrie meer behelst dan een potje neuken. In het filmpje wordt gewaarschuwd voor het stigma van porno: eenmaal online zal een film je altijd blijven achtervolgen. Familie, vrienden en kennissen krijgen je werk ook te zien, of ze horen erover.

Niet geheel verwonderlijk wordt er ook lang stilgestaan bij mogelijke gezondheidsproblemen. De acteurs winden er geen doekjes om: die problemen zijn reëel. Een hele waslijst aan nare aandoeningen komt voorbij: genitale wratten, hiv, platjes. En, ook niet onbelangrijk, werk is nooit gegarandeerd. De ervaren acteurs benadrukken daarom: spaar, maak een plan, bouw buffers op.

En neem een lunchpakketje mee naar de set, en een boek voor als je lang moet wachten.

Je zou denken dat een vakbond voor pornoacteurs zich in eerste instantie richt op de werkomstandigheden op de filmsets, of op de dalende vergoedingen voor acteurs (daarover zo meer). Maar de eerste campagne van APAC-USA was om nieuwe wetgeving over verplicht condoomgebruik op de sets van tafel te krijgen.

Sociologe Tibbals heeft hier wel een verklaring voor: 'Pornoactrices zijn sterk gericht op het voorkomen van lichamelijke schade. Sommige vrouwen willen graag een condoom gebruiken, anderen niet omdat ze bij lang gebruik een allergische reactie krijgen. Bij langdurige anale seks kunnen condooms pijn doen. En voor mannen is het met een condoom lastig om lang een erectie te houden.'

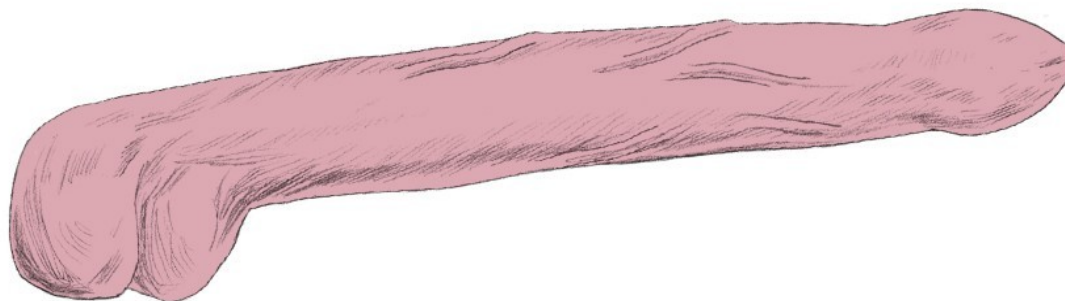
Organic fair-trade porn

Daarnaast is er binnen de porno een groeiende beweging die je zou kunnen classificeren als *organic fair-trade porn*. In deze porno staat een ethisch verantwoorde productie centraal: de porno moet vriendelijk zijn voor makers én (vrouwelijke) consumenten.

Op de set wordt geprobeerd om een zo prettig mogelijke sfeer te creëren. De acteurs krijgen de ruimte om hun wensen en ideeën toe te lichten, zoals op de site Crash Pad Series. Een regisseur als Tristan Taormino schiet alleen films waarin vrouwen als echte mensen worden geportretteerd, met hun eigen seksuele verlangens en genot. En de seks moet zo natuurlijk mogelijk zijn. Een site als Abbywinters.com wil bijvoorbeeld dat heteroseks alleen plaatsvindt tussen echte stellen.

Hoewel dit soort *fair-trade*-porno een nichemarkt blijft, duiken ook grote studio's op vrouwvriendelijke porno. En ook in het zeer grote amateurgenre wordt vaak een echte en dus meer vriendelijke seksuele uitbeelding verlangd.

Toch moeten we volgens Nina Hartley niet te veel waarde hechten aan deze *fair-trade*-porno. De idealen zijn mooi, maar in de praktijk werken veel studio's al zo. 'Ik ken zat zogenoemde ethische filmsets waar een nare sfeer hangt,' aldus Hartley. 'Maar er zijn ook veel sets waar keiharde porno gemaakt wordt en waar de acteurs uitstekend behandeld worden. Een label 'ethische porno' zegt dus niet zoveel.'

Illustratie: Wide Vercnocke

Nieuwe technologie, nieuwe problemen, nieuwe kansen

Naast de werkomstandigheden op de set, zijn er nog de zorgen over de vergoeding van acteurs. Zo'n tien jaar geleden was er goed geld te verdienen met porno. De vraag naar nieuw talent was groot en een carrière als superster was in principe bereikbaar. Het was de tijd dat artiesten als Jenna Jameson, Ron Jeremy en Sasha Grey bakken met geld verdienden en ook buiten de porno veel geziene sterren waren.

Door internet worden sommige filmpjes tientallen miljoenen keren bekeken, maar de acteurs zullen nooit meer dan het basisbedrag krijgen

Dat is veranderd. De toenemende piraterij, het failliet van tientallen studio's en de financiële crisis hebben de porno-industrie kaalgevreten. Er worden steeds minder films gemaakt en de financiële positie van pornoartiesten leidt daaronder.

Acteurs krijgen per sekshandeling en scène betaald. Het verschilt nogal per studio, maar voor pijpen krijgt een vrouw tussen de 200 en 400 dollar, vaginale seks 400 tot 1200 dollar, voor anale seks 900 tot 1500 dollar, dubbele penetratie 1200 tot 1600 dollar en voor dubbele anale penetratie (ja, dat kan) zo'n 2000 dollar. Als er dwergen of travestieten bij de seks worden betrokken, levert dat een bonus van zo'n 15 procent op. Mannen verdienen veel minder. Zij krijgen ongeveer 300 tot 400 dollar voor een scène.

Maar royalties krijgen de acteurs niet en dat is wrang. Door internet worden sommige filmpjes tientallen miljoenen keren bekeken, maar de acteurs zullen nooit meer dan het basisbedrag krijgen.

Toch is pornolegende Nina Hartley optimistisch over de mogelijkheden die het internet biedt. Acteurs hebben namelijk veel meer opties om bij te verdienen, vaak onder goede werkomstandigheden.

Zo zijn de laatste jaren camsites erg populair. Een vrouw, man of stel voert voor de webcam seksuele handelingen uit op aanwijzing van betalende kijkers. Het voordeel van webcams is dat ze heel persoonlijk zijn en er dus een flinke prijs gevraagd kan worden. Ook is het live en interactief, dus veel minder interessant om gratis op torrentsites te plaatsen.

Een creatief beroep

De euvels waar porno onder lijdt, klinken bekend. Zelfstandigen die zich niet goed kunnen organiseren, businessmodellen die door internet worden uitgehold: het zijn problemen die zich net zo goed voordoen bij andere creatieve beroepen.

Maar toch is porno anders, vooral door het negatieve imago dat aan het werk kleeft. Zelf heb ik de indruk gekregen dat veel pornoacteurs daar nog het meest onder lijden. In de fascinerende documentaire *After Porn Ends* (2012) komen zo'n tien oud-acteurs (waaronder Asia Carrera) aan het woord over hun leven voor, tijdens en na hun pornocarrière. Voor sommigen was het een rottijsd. Voor anderen was het werk juist leuk, glamoureuus en prettig. Maar alle geïnterviewden lopen tegen het oordeel van de gewone samenleving aan. Zoons en dochters die zich schamen. Relaties die stuklopen.

In de documentaire *Porn Star. The Legend of Ron Jeremy* (2001) zien we een waanzinnig succesvolle, aimabele pornoster, die aandoenlijk de goedkeuring van de samenleving zoekt. Hij vliegt naar Parijs voor een minirolletje in de film *Killing Zoe*, waarin hij ongeveer een seconde te zien is voordat hij wordt afgeknald. En tot zijn grote verdriet wordt zijn optreden in de *mainstream* film *Ronin* weggesneden, omdat de studiobazen geen pornoster in hun film blijven.

Tibbals vindt dit hypocriet. Ze stoort zich aan ons onvermogen om porno serieus te nemen. 'Er zijn nog steeds mensen die beweren dat porno wordt bedacht en verspreid om de samenleving te corrumperen. De mensen die erin werken, zijn gewoon mensen. Ze hebben kinderen, honden, families, huizen, hypotheek, gaan op vakantie. Deze mensen zitten niet in een pornosilo. We vinden het prima om naar porno te kijken, maar kijken tegelijkertijd neer op de mensen die het maken. Dat is jammer. Porno hoort gewoon bij onze cultuur.'

Vormt deze rondgang door de porno-industrie het laatste woord over hoe het er in de sector aan toe gaat? Nee, natuurlijk niet. Er blijft nog voldoende over wat we gewoon niet (kunnen) weten. Naast het geregulariseerde circuit in – in dit geval – Amerika, zijn er natuurlijk ook delen van de pornowereld waar veel minder zicht op is. De Europese sector is bijvoorbeeld erg moeilijk in kaart te brengen, omdat hij versnipperd is over zoveel verschillende landen. We gaan nog een poging doen ook hier meer inzicht in te krijgen. En collega Vera is nog druk bezig om de Nederlandse porno in kaart te brengen. Wordt vervolgd dus.

